

Katkó Tamás fotóművész

Kiállítás megnyitó, 2025. március 13.

Egész életemben csak ültem a sötétben és néztem a fény felé. A fényben emberek mozogtak, és történetek szilánkjai hullottak szanaszét a térben. Érdekes, a színjátszó emberek mit sem tudtak erről. Szavakat mondtak, jajgattak vagy örültek pontos színházi menetrend szerint, és közben fogalmuk sem volt arról, hogy pillanat-szilánkok zuhataga övezi minden léptüket.

Emlékszem, fiatal koromban milyen naivan és primitíven próbáltam én is elkapni egy-egy ilyen szilánkot. Majd 50 évvel ezelőtt, 1976-ban fiatal főiskolásként a Madách Színházban segédrendező voltam Szakonyi Károly dramaturgiájában a *Holt lelkekben*. Gogol hősét, a minden hájjal megkent szélhámos Csicsikovot Haumann Péter játszotta, a gazdag, ám zsupori földbirtokosnőt, akit Csicsikov megpróbál átverni, Dajka Margit. Az egész jelenet egy asztal körül játszódott. Ők csak ültek a széken egymás mellett, közben pedig apró gesztusokkal, az arc finom rezdüléseivel kíméletlen csata dúlt közöttük. Lenyűgözött, ahogy ez a két színészi szerep dolgozott. Csodáltam őket és próbáltam megfejteni a titkukat. Azt képzeltem, hogy mint egy bűvár, ha alámerülök a pillanatok sűrűjébe, megtalálhatom és megfejthetem a titkot. Ezért fotósorozatokat készítettem róluk a próbán. Amikor kinagyítottam ezeket a képeket, felfedeztem egy másik világot – a kimerevített idő varázslatos birodalmát –, ami felcsigázott és mohóvá tett. Szerettem volna még több pillanat-szilánkot elkapni, és filmkamerával kezdtem kísérletezni. Felvettem egy jelenetet, és a filmet képkockaként előhívtam. Elgyönyörködtem azoknak a pillanatoknak a gazdagságban és szépségében, amelyek az életben elillantak a figyelmem elől. De mégis maradt bennem valami hiányérzet. Éreztem, tudtam, hogy két rögzített pillanat között mindig marad egy rés, ami nem rögzíthető. És akkor felfedeztem a titkot: ami két rögzíthető pillanat közé esik, ott kezdődik a színház.

Ma már tudom, hogy ezért meddő vállalkozás fotókon megörökíteni egy színházi előadást. Amikor Katkó Tamással először találkoztam életemben (egy színházi próbát fotóztam), rögtön megéreztem rajta, hogy ez az ember nem tékozolja felesleges dolgokra az idejét. Arra fókuszál, amit a többiek nem vesznek észre, és ha észrevennék, talán akkor se tartanák különösebben érdekesnek. Ez pedig a pillanat zuhataga, vagy nevezzük talán inkább szövetnek. Amit Tamás lát és megörökít a színpadon, az többnyire a színpadi történések mellékterméke, a láthatatlan salak, ami estéről estére megy a kukába. Már amelyiket Tamás nem vette észre. De hál' Istennek az ő figyelme és gépe lencséje egy és ugyanaz. Mindezzel csak annyit szeretnék mondani, hogy a valóság és a képek viszonyában ez a kiállítás egy egészen ritka, kivételes művészi attitűdöt reprezentál. A lényegét senki nem látta pontosabban Damaszkuszi Szent Jánosnál. Ő ugyanis kategorikusan kijelenti, hogy a képet nem a valóság másolására, hanem „a rejtett dolgok felvillantására és kinyilatkoztatására találták ki”. Mert minden kép valami rejtett dolgot derít fel és hoz a napfényre. Annak érdekében, hogy kirajzolódjék az alak nélküliek alakja, az arculat nélküliek arca. Az igazi képek segítségével nélkül közvetlenül képtelenek volnánk eljutni a szellemi szemléletéhez.

A 21. századra – láthatjuk – a Gutenberg-galaxist elsöpörte a vizualitás cunamija. A betűt leváltotta és visszaűzte a raktárba a kép. A kép, amit nem Damaszkuszi Szent János szellemében, hanem testi szemmel látnak, és elárasztják vele világunkat.

A testi szemmel látott kép pedig, mint a dudva, elveszi az életteret azoktól a képektől, amelyeket lelki szemekkel láttak. Lelki szemmel tekinteni a világra és ezt a látást képbe fordítani, erre persze csak kevesen képesek. Tamás ezen kevesek közé tartozik, képei pedig azoknak a kiváltságos pillanatoknak a termékei, amelyekben Isten teremtett világa kirajzolódik.

Katkó Tamás tehát ebben az összefüggésben messze nem fotográfus, hanem egy ősi szemlélet őrzői közül való, munkái pedig – bár nyersanyagát a színház adta – valójában az élet igazi szövetének képei.

Szikora János
rendező